

Virginia Woolf i la cambra pròpia

A elles, el món els deia amb una riallada: «Escriure? Què escriuràs, tu, desgraciada?»

Virginia Woolf va néixer el 25 de gener de 1882 a Londres i va morir -es va suïcidar- el 28 de març de 1941 a Lewes (Anglaterra). Patia una depressió que la va empènyer a tirar-se en un riu a prop de casa seva, a Sussex, amb pedres a les butxaques de l'abric. Malgrat aquest final, va ser una dona valenta amb una vida plena i va escriure una obra immortal. La recordem amb uns fragments d'«Una cambra pròpia», en la traducció d'Helena Valentí publicada per La Temerària Editorial (<http://catorze.naciodigital.cat/noticia/507/error/creure/millors>) .

Foto: George Charles Beresford

Però, em direu, si t'hem demanat que ens parlessis de les dones i la novel·la, per què ens surts, ara, amb això d'una cambra pròpia? Us ho explicaré. Quan em vaig demanar que us parlés de les dones i la novel·la, vaig anar a seure a la vora d'un riu i em vaig posar a pensar què volien dir aquests mots. Podia molt ben ser que no m'exigissin sinó unes observacions sobre Fanny Burney; unes quantes més sobre Jane Austen; un homenatge a les Brontë, a més d'un esbós de la rectoria de Haworth tota nevada; uns quants acudits divertits, si era possible, sobre la senyoreta Mitford; una al·lusió respectuosa a George Eliot; una menció a la senyora Gaskell, i ja hauria complert. Però, tornant-m'ho a mirar, els mots no em semblaven tan simples. El títol mateix, les dones i la novel·la, podia ben bé dir, i vosaltres potser volíeu dir això, les dones i la seva manera de ser; o potser les dones i la mena de novel·la que escriuen; o les dones i la mena de novel·la que s'escriu sobre elles; o bé, vist que totes tres coses es barregen i es confonen, potser el que volíeu és que jo us en parlés des d'aquesta perspectiva. Però, havent-hi començat a reflexionar des d'aquest punt de vista, que em sembla realment el més interessant, no vaig trigar gaire a adonar-me que mai no aconseguiria arribar a cap conclusió. Mai no aconseguiria fer allò que al meu parer és el deure principal de tot conferenciant: lliurar-vos, al cap d'una hora de parlar, un pinyol de veritat de la més pura perquè l'emboliqueu amb els fulls de la vostra llibreta i el poseu per sempre més damunt el prestatge de l'escalfapanxes. **Jo, en canvi, no podia sinó oferir-vos una opinió respecte a un punt menor: la dona que es proposa escriure novel·les ha de comptar amb uns diners i una cambra pròpia;** i això, reconeixeu-ho, deixa sense resoldre els grans problemes de l'autèntica manera de ser de la dona i els trets distintius de la novel·la. He defugit la tasca d'arribar a una conclusió sobre aquestes dues qüestions; per part meua, els problemes de la dona i la novel·la no han estat solucionats. Tanmateix, a tall de compensació, faré tot el que podré per demostrar-vos com he arribat a aquesta opinió sobre els diners i la cambra pròpia. Em proposo de descabdellar davant vostre, amb tant de detall i de llibertat com sigui possible, el fil d'idees que m'ha dut a raonar així.

[...]

La meua tia, Mary Beton, això cal que us ho conti, morí d'una caiguda de cavall tot fent un tomb per Bombai. La notícia de l'herència m'arribà a la nit, al voltant dels dies en què s'aprojava al Parlament la llei a favor del vot de les dones. A la bústia em van deixar una carta de l'advocat i en obrir-la em vaig trobar que la dona m'havia deixat cinc-centes lliures l'any per tota la vida. De totes dues coses -el vot i els diners-, haig de confessar que els diners em van semblar infinitament més importants. Fins aleshores m'havia guanyat la vida pidolant feines als diaris, fent la crònica d'una fira d'ases o d'un casament; havia aconseguit quatre quartos posant adreces en piles de sobres, llegint a senyores velles, cosint flors de roba, ensenyant de lletra als nois d'un parvulari. Abans de 1918 eren les úniques feines a l'abast d'una dona. No cal, desgraciadament, que us expliqui amb més detalls les dures condicions d'aquesta mena de treball, perquè és molt probable que de dones que s'hi dediquen en coneguem personalment alguna; com tampoc la dificultat de viure dels diners que es guanyen, perquè potser ja ho heu intentat vosaltres mateixes. Però la cosa que m'ha quedat gravada com a mal molt pitjor que això és el verí de la por i el ressentiment que m'intoxicà tot aquell temps. D'antuvi, l'obligació, tothora, de fer una feina que no em venia de gust, i de fer-la, a més, com una esclava, afalagant i fent la gara-gara tota l'estona, cosa potser no sempre necessària, però que et semblava necessària, vist que no estava en situació de córrer cap risc; i amb l'additament de veure com el talent que, d'amagar-lo, et mories - insignificant però força valuós per a la seva propietària-, anava defallint, i amb ell tota jo, tota la meua ànima: dues coses que s'anaven convertint en el rovellament que rosegava les flors de primavera, que es menja l'arrel de l'arbre. De totes maneres, com ja us he explicat, se'm va morir una tia; i ara cada cop que canvio un bitllet de deu xílins cau una mica del rovell i corroiu; em desempallego de la por i del ressentiment. La veritat, vaig pensar, és que ara em faig creus, en recordar l'amargor d'aquella època, de com es canvia de caràcter quan disposes d'una renda fixa.

Ara, res del món no em pot arrabassar les cinc-centes lliures. Tinc assegurat el menjar, la casa i la roba. I això vol dir que, no tan sols puc dir prou a escarrassar-me i treballar, sinó que també em posa fi al ressentiment i l'odi. Ara ja no odio cap home; cap home no em pot fer mal. De manera que, sense adonar-me'n, he anat canviant d'actitud vers l'altra meitat de la raça humana. Em sembla absurd donar-ne la culpa a cap classe o sexe, com a tal. La gent en massa no és mai responsable d'allò que fa. Són empesos per uns instints que no controlen. Ells també, els patriarques, els professors, es troben amb tremendes dificultats, obstacles terribles contra els quals han de lluitar. En certa manera han tingut una educació tan deficient com la nostra. També els han inculcat defectes molt grans. Sí, ells tenen diners i poder, però a canvi d'aixoplugar en el pit una àguila, un voltor, que els trosseja continuament el fetge i els picoteja els pulmons: l'instint de possessió, la febre d'adquisició que els empeny a desitjar perpètuament les terres i els béns d'altri; a fer fronteres i banderes; vaixells de guerra i gasos tòxics; a sacrificar les seves vides i les vides dels seus fills. Passeu per sota l'Arc de l'Almirallat (on era jo en aquell moment), o per qualsevol altra de les avingudes dedicades a trofeus i canons, i reflexioneu sobre la mena de glòria que celebren. O fixeu-vos, un dia de sol de primavera, com l'agent de Borsa i el gran advocat es tanquen en un despatx per fer diners i més diners i més diners, quan tothom sap que amb cinc-centes lliures l'any n'hi ha prou per viure i gaudir del sol. Són instints força desagradables de guardar-se a dins, vaig pensar. Estan nodrits per les mateixes condicions de la vida; per la manca de civilització, em vaig dir, contemplant l'estàtua del duc de Cambridge i, sobretot les plomes del capell de tres puntes, amb una fixesa probablement força insòlita. I mentre parava esment en aquella mena de desavantatge, la por i el ressentiment s'anaren transformant gradualment en compassió i tolerància; i després, al cap de dos anys, la compassió i la tolerància van desaparèixer, i vaig gaudir de l'alliberament més gran de tots, que és la llibertat de pensar en les coses en elles mateixes. Aquest edifici, posem per cas, m'agrada o no m'agrada? Aquesta pintura, és bonica o no ho és? Aquest llibre, em sembla bo o no? La veritat és que amb l'herència de la meva tia el cel se'm va obrir, i la grossa i imposant figura de senyor, que Milton m'havia recomanat com a objecte de perpètua adoració, fou substituïda pel panorama d'un cel sense entrebancs.

[...]

Així haurien anat les coses, crec jo, si al temps de Shakespeare una dona hagués tingut el talent de Shakespeare. Però jo personalment estic d'acord amb el bisbe difunt, suposant que ho fos: és inimaginable que a l'època de Shakespeare cap dona hagués tingut el talent d'un Shakespeare. Un geni com el de Shakespeare no sorgeix entre gent que es mata doblgant la carcanada, entre gent sense educació i servil. No es va donar a Anglaterra a l'època dels saxons i els bretons. Actualment no es dona tampoc entre la classe obrera. Com s'hauria pogut donar, doncs, entre unes dones que es posaven a treballar, segons el professor Trevelyan, gairebé abans de la pubertat, forçades pels mateixos pares i sotmeses per la força de la llei i dels costums? Tanmateix, de talent n'hi hagué, entre les dones, com n'hi degué haver entre la classe obrera. De tant en tant esclata una Emily Brontë o un Robert Burns, i tots ens adonem de la seva existència. Però és evident que mai no en deixà cap prova escrita. Quan, de totes maneres, llegim que una bruixa ha estat perseguida, una dona posseïda pel dimoni, una dona que venia herbes i hi entenia, o fins i tot que hi ha hagut un home extraordinari que tenia una mare, estic segura que som a la pista d'una novel·lista malaguanyada, d'una poetessa feta callar, d'una emmudida i desconeguda Jane Austen, d'una Emily Brontë que es desfogà la intel·ligència corrent per l'erm o s'arrossegà perdudament pels camins, embogida i torturada pel seu do. Confesso que jo m'inclino a suposar que l'anònim personatge que escrigué els nombrosos poemes sense firma, fou sovint una dona. Fou una dona, crec que diu Edward Fitzgerald, qui va crear les balades i cançons populars tot adormint les criatures, fent anar la filosa o entretenint-se les llargues nits d'hivern.

[...]

Per a les dones, però, vaig pensar mirant els prestatges buits, les dificultats devien ser molt pitjors. Per començar, tenir una cambra pròpia -ja no direm res d'una cambra silenciosa i insonoritzada? era totalment impensable, tret que es tinguessin uns pares riquíssims o molt

nobles, i això no pas abans del començament del segle dinou. Vist que els diners de què es podia disposar, que depenien de la bona voluntat del pare, només permetien comprar-se roba, li era inabastable la mena d'esbravament assequible a Keats, Tennyson o Carlyle, a tots els homes pobres en general, des d'una excursió a peu, un viatge a França, fins a una cambra independent, mísera i tot, coses que, si més no, els protegien de les imposicions i exigències de la família. Les dificultats materials eren enormes; però les immaterials encara eren pitjors. La indiferència del món, que tan difícil de suportar trobaren Keats, Flaubert i altres genis, en el cas de les dones no fou indiferència, sinó hostilitat. **A elles, el món no els deia com deia a ells: «Escriuiu, si en teniu ganes; a mi tant se me'n fum.» A elles, el món els deia amb una riallada: «Escriure? Què escriuràs, tu, desgraciada?»**

[...]

No em sé estar de jugar un moment amb la idea que si Charlotte Brontë hagués tingut una renda de tres-centes lliures anuals..., però la molt beneïta es va vendre els drets de les seves novel·les per mil cinc-centes lliures; si hagués tingut més experiència de l'atrafegament del món, de les ciutats i de les zones amb més vida; més experiència pràctica i més contacte i més familiaritat amb una major pluralitat de caràcters... Amb aquests mots no toca tan sols el seu propi punt feble com a novel·lista, sinó el de tot el seu sexe en aquella època. Qui millor que ella podia saber el bé que n'hauria tret el seu talent, si no hagués estat constret a desfogar-se en visions solitàries per damunt de camps llunyans; si li haguessin posat a l'abast experiència, contacte i viatges pel món. Però ningú no li ho posà; no li ho feren avinent; i ens cal acceptar el fet que unes novel·les tan bones com *Villette*, *Emma*, *Cims borrascosos* i *Middlemarch* foren escrites per dones que del món no en tingueren sinó l'experiència que bonament es podia tenir tancada a casa d'un rector respectable; escrites, a més a més, a la saleta comuna de la respectable rectoria i per unes dones tan pobres que amb prou feines podien comprar una mà de paper tota de cop abans de posar-se a treballar en *Cims borrascosos* o bé en *Jane Eyre*. Una d'elles, és cert, aconseguí escapar després de grans dificultats, i tot just a una torreta aïllada del barri de St. John's Wood. S'hi instal·là a l'ombra del blasme mundà. «Vull que quedi ben clar -va escriure ella? que a casa mai no invitaré ningú que no m'hagi demanat una invitació»; ho deia perquè ¿no vivia en pecat amb un home casat, i la visió d'una perduda com ella no podria menyscabar la castedat d'una senyora Smith qualsevol que, per atzar, entrés a casa seva? Calia que la dona es doblegués a les convencions socials i visqués «aïllada del que hom anomena el món». Simultàniament, a l'altre cap d'Europa, un jove vivia lliurement amistançat amb una gitana, o amb una gran senyora; que anava a la guerra; sense cap mena d'obstacle, ni de crítica aliena, arplegava la pluralitat d'experiència vital i humana que més tard, al moment d'escriure, li seria de tan esplèndida utilitat. Si Tolstoi hagués viscut reclòs en una torreta en companyia d'una senyora casada i «aïllat del que hom anomena el món», bé que molt edificant com a lliçó de moral, no hauria pas pogut escriure, em vaig dir jo, una novel·la com *Guerra i pau*.

[...]

I ja que la novel·la té un cert paral·lelisme amb la vida real, els seus valors són en certa mesura els mateixos que els de la vida real. Tanmateix, no hi ha dubte que els valors de les dones són diferents dels imposats per l'altre sexe; és lògic que sigui així. Però el que domina són els valors dels homes. Per dir-ho d'una manera grollera, el futbol i l'esport són coses importants; el culte a la moda, comprar vestits, això és «trivial». Valors que inevitablement passen de la vida a la ficció. Aquest llibre és important, sentència el crític, perquè parla de la guerra. Aquest llibre és banal perquè tracta dels sentiments d'unes dones tancades en un saló. Una escena de batalla és més important que qualsevol escena en una botiga; la diferència de valors es troba pertot i d'una manera molt més subtil. És a dir, que tot l'edifici de la novel·la de començament del segle dinou havia estat aixecat per un cap un xic fora de plom, des del punt de vista d'una dona, s'entén, la qual, per tant, se sentí obligada a modificar la seva pròpia claredat de visió i a acatar l'autoritat visible. No cal sinó fullejar les velles novel·les oblidades i parar l'orella al to de veu en què estan escrites per endevinar que l'escriptora s'està defensant; diu una sèrie de coses perquè es veu forçada a atacar, o merament per fer les paus. Admet que ella no és sinó «una doneta» o bé es

queixa que ella «val tant com un home». S'enfronta amb la crítica d'acord amb el seu temperament, mesella i insegura, o furiosa i ferma. La forma tant se val; el fet és que ella pensava en una cosa que no era la cosa en si. Ens tira el llibre pel cap. És defectuós de base. I vaig pensar en totes les novel·les de dones que hi ha escampades, com pomes corcades pel terra de l'hort, per les llibreries de vell de Londres. Del defecte de la base en sortí el cuc. Del retoc dels seus principis per acatament a l'opinió d'altri.

[...]

Aquí, doncs, Mary Beton s'atura de parlar. Us ha explicat com arribà a la conclusió -a la prosaica conclusió? que **si vols escriure una novel·la cal que disposis d'una cambra pròpia amb pany i clau i cinc-centes lliures de renda anuals**. He fet un esforç per mostrar-vos amb claredat i nuesa les idees i impressions que la van dur a pensar així. Us ha demanat que la seguíssiu quan es llançava d'una correguda als braços del bidell, que dinéssiu amb ella per aquí, per allà, que observéssiu com feia dibuixets al Museu Britànic, com agafava llibres de la seva llibreria, com treia el cap per la finestra. Tot observant-la fer tot això, vosaltres, sens dubte, us heu fixat en els seus defectes i les seves febleses i us heu fet la vostra opinió sobre la manera com havien influït en la seva conclusió. L'heu contradita i heu fet les esmenes i deduccions que us han semblat oportunes. Tot això està molt bé, perquè en un assumpte com aquest la veritat només s'aconsegueix aplegant una gran diversitat d'errors.

Le Croupier interpreta «Virginia», cançó dedicada a Woolf:V?deo:

<https://www.youtube.com/watch?v=Blk9j2lnZgQ>

L'última fotografia de Woolf, i l'única en color, és aquesta del 1939. Foto: Gisèle Freund/IMEC/Fonds MCC«